

# الإمام البخاري

رتبه: احقر العباد مفتي محمد الغزنوي

## قصة حياته

ملك ما، كيت: يارت روډ كجلاک

Ketabton.com



ددې سترمحدث، امام الحفاظ والمسلمين، شيخ الاسلام، امير المؤمنين في الحديث او حجة المجتهدين داح n والو، مناقبوا واثارويه اړه خو خبرې دومره زياتي دي چې دهغوټول اړخونه راسپړل تروس وتلې خبره ده، ځکه دا يو داسي بې ساحله سمندردی چې ورڅخه تېرېدل که ناشوني نه وي نوسخت خوهر و مرودي، له همدې کبله دهغه رحمه الله لنډ ژوندليک، مناقب او اثار په ساده اوروانه ژبه او اسانه طريقه رااخلو ترڅو محترم طالبان ورڅخه پوره استفاده وکړي

دامام بخاري رحمه الله ژوندته لنډه کتنه

د صحيح البخاري د مصنف نوم محمد او د پلار نوم يې اسماعيل دی چې دنسب سلسله يې په دې ډول ده: محمد بن اسماعيل بن ابراهيم بن المغيرة بن بردزبه الجعفي البخاري.

لوړ جديې بردزبه دی، حافظ ابن حجر رحمه الله دفتح الباري په مقدمه ۴۷۷ مخ کې دباپه زور، دراء په غړوندي، ددال په زېر، دزاء په غړوندي چې وروسته ترې

زوردرلودونکې باء اوترهغه وروسته هاده، ليکلي دي، همدايې مشهور شکل دی، او ځينو نورو يې يو بل شکل هم بيان کړی.

بردزبه په فارسي کې دبخاري داوسېدونکوپه اصطلاح کروندگرته ويل کېږي، دی فارسي زبانه مجوسي ؤ چې همدايې دخپل پلاردين ؤ او پرهمدي وفات شو، خومغيره دبخارا دوالي يمان الجعفي په لاس مسلمان شونوهمده ته يې نسبت وشو، او په جعفي يادشو، دادهغه چادمذهب پربناء چې وايې کوم څوک چې ديوچاپه لاس مسلمان شي ولاء يې هم دهغه ده اونسبت يې هم هغه ته کېږي، له همدې کبله امام بخاري رحمه الله هم په امام ابو عبد الله الجعفي سره ياديري.

حافظ ابن حجر رحمه الله عليه وايې: دبخاري د نيکه ابراهيم بن المغيرة په هکله معلومات نه لرم، البته دبخاري پلار اسماعيل بن ابراهيم د ابن حبان په وينا د حماد بن زيد او مالک رحمهما الله څخه حديث اوريدلي دي.

امام ذهبي رحمه الله عليه په تاريخ الاسلام کې وايې چې دامام بخاري پلار [اسماعيل] له ډيرو تقوادارو علماؤ څخه وو، نوموړی دامام محمدرحمه الله د شاگرد امام ابو حفص الكبير ملگری، اودمرگ پړوخت يې وصي ؤ.

امام ابن حبان دنوموړی شمار په څلورمه طبقه کې کړی، له امام مالک او حماد بن زيد څخه يې روايتونه کړي اوله ابن المبارک سره يې مصافحه کړي

.....  
اوله هغه يې هم روايت کړی ، اوله ده څخه بيا احمد بن جعفر ، نصر بن علي  
اونورومحدثينو روايات کړي

أحمد بن حفص رحمة الله عليه وايي: زه د بخاري پلار اسماعيل ته ورغلم هغه  
د مرگ په حالت کې وو ما ته يې وويل: زما د علم له مخي زما په ټول مال کې  
يو شکمن درهم لاهم نشته .

همداددي حلالي نفقي اثر و چې الله جل جلاله د اسماعيل له زوی څخه امام  
بخاري غوندي د حدیثو ستر امام جوړ کړ.

امام بخاري رحمه الله عليه په ۱۹۴ هجري سنه کې د شوال پر ۱۳ نېټه د جمعي  
په ورځ تر لمانځه وروسته په بخارا کې زېږېدلی دی.

بخارا د منځنۍ اسيا مشهور او پېژندل شوی ښار دی چې د پخواني ماوراء  
النهر [ دامو د سيند هاخوا (اوسني ازبکستان) کې واقع دی . د بخارا او  
سمرقند تر منځ ۸ ورځي د پياده منزل لاره ده .

د اښار د فقهاؤ ، سترو محدثينو او فاضلانو مرکز او معدن ؤ . په دې ښار کې په  
دومره گڼ شمېر فقهاء ، محدثين او فاضلان تېر شوي چې دهغوی ټولو يادول  
امکان نه لري .



بخاري رحمة الله عليه لاماشوم ؤ چې پلاريې وفات شو او خپلي مور يتيم را لوی کړ،

دنوموړي مور چې ډېره نيکه ميرمن وه په خپل وار سره د خپل زوی ډېره بڼه پالنه وکړه او کله به يې چې نوموړي ته يې ياشيدي ورکولې لومړی به يې اودس کاوه.

هغه مهال چې په نوموړي کې دليک اولوست قوه پيدا شوه نو مور يې په مکتب کې داخل کړ چې ليک او لوست زده کړي او د همدې ليک لوست له لارې د رسول الله صلى الله عليه وسلم د مبارکو احاديثو خدمت وکړي.

ويل کيږي چې محمد [امام بخاري] په ماشومتوب کې ناخاپه د سترگو ليد [ديد] له لاسه ورکړ، نوموړي چې يوه عابده او ډيره تقواداره بڼه وه ډېره خفه او خوا بدې شوه او هغه هيلې يې مړاوي شوي چې د رسول الله صلى الله عليه وسلم د حديثو د خدمت په لاره کې يې له خپل زوی څخه لرلي، هغې به ډېرزيات ژړل او دعاگانې به يې کولې چې خدای پاک يې زوی بيرته په سترگو بنا او جوړ کړي، هم هغه وه چې يوه شپه يې په خوب کې حضرت ابراهيم عليه السلام وليد، هغه ورته وويل چې اي فلانی! ستا دعاگانې خدای پاک قبولي کړې له نن څخه به وروسته ستا د زوی سترگې روغي شي، کله چې هغه سهار له

خوبه را ويښه سوه گوري چې د محمد بن اسماعيل د واري سترگې روغي شوي دي..

ابو جعفر محمد بن ابي حاتم وايي: ما له امام بخاري څخه پوښتنه وکړه چې: علم ته دي څنگه مخه کړه؟ هغه را ته وويل: زه دلسو کالو يا تردي دکم عمر ماشوم وم په مکتب کې مي سبقونه ويل چې په زړه کې مي د حديثو د زده کړي فکر را ته پيدا شو د لس کلنۍ وروسته له مکتب څخه ووتم، يوې او بلي خوا ته د حديثو په تلاش کې شوم.

يوه ورځ دامام داخلي رحمه الله په درس کې ناست و، هغه شاگردانو ته حديث بيان کړل او ويې ويل: سفیان عن ابی الزبير عن ابراهيم، نوبخاري ورته وويل: ابو الزبير له ابراهيم څخه روايت نه دی کړی، نو امام داخلي ورته په غوصه شو، او دده خبرې ته يې پام ونه کړ. بخاري رحمه الله ورته وويل: خپل ليکل شوی کتاب دي که درسره ويې وگوره، کورته ولاړ او هغه يې وکوت، چې راستون شو ويې ويل: هلکه! صحيح صورت يې څه ډول دی؟ ده ورته وويل: د ابييربن عدی عن ابراهيم دی، نو قلم يې ورواخيست او خپل کتاب يې تصحيح کړ، او ورته ويې ويل: رښتيا دي وويل. نو خلک د دې نوي ځوان يادا او حافظې ته حيران شول، په دي مهال دامام بخاري رحمه الله عمر يوولس کاله و.

بخاري رحمه الله عليه وايي: په شپاړس کلني کې مي د ابن المبارک او و کښ کتابونه ياد کړل، او د اصحاب الراي يعني د فقهاوو په ويناوو هم وپوهيدم، نوموړي له خپلي مور او خپل مشر ورور احمد سره مکې ته ولاړ، د حج فريضي له اداء کولو وروسته يې ورور او مور بيرته بخارا ته راستانه شول، او بخاري په مکه کې د حديثو د زده کړي لپاره پاتې شو.

د حرمينو او شاوخوا نورو مشايخو څخه يې حديث او نور اسلامي علوم زده کړل، هلته يې دوه کاله تېر کړل، په مدينه منوره کې يې درسول اکرم صلي الله عليه وسلم دروضې خواته په سپوږميزو شپو کې د قضايا الصحابة والتابعين او د التاريخ الكبير په نومونو دوه کتابونه وليکل، هغه مهال نوموړي د ۱۸ کاله وټردې وروسته بخارا ته راستون شو.

### په علم پسې دامام بخاري رحمه الله سفرونه

تر دې وروسته امام بخاري رحمه الله د حديثونو او نبوي علومو د زده کړې لپاره په سفرونو پيل وکړ، په دې لړ کې يې گڼو اسلامي هيوادونو او ښارونو ته له سترپيا ډک سفرونه وکړل چې د يادونې وړ يې شام، بلخ، مصر، جزيره او نوردې، يوازي بصري ته څلور ځله ولاړ، او شپږ کاله يې په حجاز کې تېر کړل او نوموړي څو څو وارې کوفې او بغداد ته هم د علم حاصلولو په موخه سرور ښکاره کړی.

ددې سفرونو پرمهال نوموړی له ډېرو ستونزو، کړاوونو او سختیو سره هم مخ شو، خوداتول یې په ډېرزغم او صبر سره وگالل، په دې لار کې چې له هرڅومره ناخوالو سره لاس او گربوان شو ټول یې په ورین تندي وزغمل. ځکه هغه په دې سره دالله جل جلاله له دربارنه دثواب او اجره هیله درلوده، اودهمدې مشکلاتوپه گاللو سره هغه ترقیامت پوري دامت مسلمه امام او پیشوا شو. همدارازد الله جل جلاله او خلکوپه منځ کې مقبول او محبوب شو.

### دامام بخاري رحمه الله استادان

نوموړي دوخت له نامتواو وتلیومحدثینو څخه احادیث زده کړل، له سترو حدیث پوهانو څخه یې ولیکل او هر بنارته چې دی ورغلی ودر وایت له مشهورو علماؤ څخه یې روایتونه نقل کړل، پرگن شمېرا استادانو او دبېلابیلو طبقو پر علماؤ یې سبقونه ولوستل، چې شمار او دهغوی دتعداد بیانول یې یومشکل کاردی،

دفتح الباري دمقدمې په ۴۷۹ مخ او دکوکب الداري په ۱۱ مخ کې په خپله دامام بخاري رحمه الله قول نقل شوی دی چې وایې: ماله ۱۰۸۰ هغو کسانو څخه زده کړه کړي چې یوازي حدیث پوهان و، حافظ ابن حجر رحمه الله دامام



بخاري رحمه الله استادان دخپل کتاب فتح الباري په مقدمه کې پنځو طبقو ته ويشلي او په همدغو کې يې حصر کړي دي. (فتح الباري ۴۷۹ مخ)

همداراز حافظ عيني په عمدة القاري او علامه ذهبي په سير اعلام النبلاء (۱۳ / ۳۹۲) کې هم دغو طبقو ته تقسيم کړي دي. او شيخ سبحان محمود رحمه الله [د دارالعلوم کراچي پخوانی شيخ الحديث] په خپلودې الفاظو کې دا طبقات په لنډ ډول بيان کړي دي.

(۱) لومړۍ طبقه: هغه ده چې ده ته يې له سترو تابعينو څخه احاديث روايت کړي لکه: محمد بن عبد الله الانصاري هغه له حميد څخه روايت کړی، ابن ابراهيم او ابن عاصم النبيل دوی دواړو له يزيد بن ابی عبيد څخه روايت کړی، عبيد الله بن موسی چې ده له اسماعيل بن ابی خالد څخه روايت کړی او ابن نعيم چې له اعمش او نورو څخه يې روايت کړی. دا ټول د دوی استادان دي او سترو تابعين دي.

(۲) دوهمه طبقه: هغه ده چې ده ته يې له ټيټ رتبه تابعينو څخه روايت کړی وي لکه: آدم بن ابی اياس، ابی مسهر عبد الاعلی بن مسهر، سعید بن ابی مریم، ايوب بن سليمان او داسي نور.

(۳) درېيمه طبقه: هغه دي چې له تابعينو سره يې نه دي ليدلي، بلکه له سترو تبع تابعينو څخه يې اخذ کړی لکه: سليمان بن حرب، قتيبه بن

سعيد، نعيم بن حماد، علي بن المديني، يحيى بن معين، سترقيه امام احمد بن حنبل، اسحق بن راهويه، ابوبكر بن ابي شيبة، عثمان بن ابي شيبة اوداسي نور، خويه دې طبقه کې امام مسلم رحمه الله هم له امام بخاري رحمه الله سره دروايت په نقل کې شريک دی. (يعني لکه څرنگه چې امام بخاري رحمه الله له دې طبقې څخه روايت کړی، همداراز امام مسلم رحمه الله هم ورڅخه روايت کړی دی.

(۴) څلورمه طبقه : د حديثوپه طلب اوزده کړه کې دده ملگري اوانديوالان، خوهغوی ترده لږ وړاندي دده له ځينو استادانو څخه زده کړي کړي وي لکه: محمد بن يحيى الذهلي، ابي حاتم الرازي، عبد بن حميد اوددوی امثال. ده رحمه الله له دې کسانو څخه يواځې هغه څه حاصل کړي چې خپله يې هغو استادانو ته لاس رسې نه درلود او يابه داسي موادو چې له دوی پرته له بل چاسره به نه موندل کېدل.

(۵) پنځمه طبقه : دده خادمان او شاگردان دي لکه: عبد بن ابي العاص الخوارزمي، حافظ ابو عيسى ترمذي، حافظ ابو عبد الرحمن النسائي اوددوی امثال.

امام بخاري رحمه الله له دې کسانو څخه هم کم شمېر روايات کړي اوده چې له امام و کعب رحمه الله څخه کوم روايت کړی و هغه يې عملي کړی هم و، ځکه و

کېع رحمه الله وايي: لايكون الرجل عالماحتى يحدث عمن فوکه، وعمن هو مثله، وعمن هو دونه.

يعني يو څوک تر هغوسم عالم نه کيدای نه شي تر څو چې له مشرانو، همزولو او کشرانو څخه روايت ونه کړي.

### دامام بخاری رحمه الله شاگردان

له امام بخاري رحمه الله څخه گڼ شمېر علماؤ او فقهاؤ زده کړه کړي، او گڼ شمېر محدثينو احاديث ور څخه روايت کړي.

دامام بخاري ديو مشهور شاگرد الفري رحمه الله يو قول دفتح الباري په مقدمه (مخ ۴۹۱) کي حافظ ابن حجر رحمه الله نقل کړی دی وايي چې: له امام بخاري رحمه الله څخه جامع صحيح البخاری ۹۰ زره کسانو اوريدلي ده. دده د شاگردانو شمېر د و مره زيات دی چې د ټولو بيانول يې خورا مشکل کار اود ډيروالي له امله يې يادونه هم نه له دي ځای سره مناسبه ده او نه هم ممکنه ده.

دلته به موريووازي دنوموړي ديو څو مشهورو شاگردانو په يادونه اکتفاء وکړو، دده ستر ستر شاگردان چې د علامه په لقبونو ياد شوي ځيني يې په لاندي ډول دي: حافظ ابوالحسين مسلم بن الحجاج نيشاپوري، د جامع ترمذی مؤلف

حافظ ابو عيسى ترمذي ، حافظ ابو ذرعه ، ابو حاتم رازي ، د سنن نسائي مؤلف ابو عبدالرحمن النسائي ، منصور بن احمد البزدوي ، د صحيح بخاري راوي ابو عبدالله الفربري ، ابو عبدالله المحاملي ، حافظ ابن خزيمة او محمد بن نصر المروزي .

### دامام بخاري حافظه

امام بخاري رحمه الله عليه زيات خيرک او د غير معمولي قوي حافظې څښتن و ، ويل کېږي چې په ورکټوب کې يې اويا زره حديثونه يو په بل پسې ياد وه ، او يو کتاب چې به يې يو ځل تر نظر تېر کړ نو ټول به يې ياد شو بيا يې د هغه کتاب کتلو ته اړتيا نه درلوده .

محمد بن حمدويه وايي ماله امام بخاري څخه واورېدل هغه ويل : زما يو لک صحيح حديثونه ياد دي او دوه لکه مي غير صحيح حديثونه ياد دي او د صحيح البخاري حديثونه ما تقريبا د شپږو لکو حديثونو څخه را ايستلي دي .

احمد بن عدي وايي : ماله ډيرو شيخانو اورېدلي دي ، چې هغوی حکايت کاوه هغه مهال چې بخاري و بغداد ته راغی نو څو تنو محدثينو وغوښتل چې بخاري رحمه الله عليه وازمايې ، نو د سلو حديثونو متنونه او سندونه يې سره واپړول د يوه حديث متن يې د بل حديث و سند ته واپړول او بيا يې يوه يوه نفر ته

لس لس حدیثونه ورکړه ترڅو بخاري ته یې واوروي ، د بغداد خلک او د دې ترڅنګ د خراسان او نورو وطنونو مسافر را ټول سول ، څه مهال چې د خلکو مجمع جوړه سوه نویو تن ولاړ سو د خپلو لسو حدیثونو څخه یې د یوه یوه حدیث سند او متن بیانوه امام بخاري چې به د هر حدیث سند او متن واورید نو ورته و به یې ویل: په دې حدیث علم نه لرم ،

کومو کسانو چې د بخاري د امتحان لکبله د دې حدیثونو متنونه او سندونه اړولي وه هغو یوه و بل ته کتل چې سپړی خورا ډېر ځیرک او پوه دی ، خو کوم کسان چې ناخبره وه هغو ته بخاري رحمه الله علیه کمزوری ښکاره شو .

دې لسو کسانو چې هر یوه په نوبت لس لس حدیثونه بخاري ته واورول ، او بخاري د هر حدیث په جواب کې ورته ویل : چې علم نه په لرم د دوی له فراغت وروسته بخاري هر نفر ته د هغه د هر حدیث متن او سند بیان کړ ، چې تا د اول حدیث متن داسې او سند داسې بیان کړ ، خو د دې حدیث متن او سند اصلا داسې دی . دوی چې دا سل حدیثونه په څه ډول ورته بیان کړي وه امام بخاري په هغه ترتیب بېرته ورته بیان کړل او د هر یوه غلطی یې هم ورته په گوته کوله ، چې د دې حدیث متن داسې او سند یې داسې دی ، نو ټولو خلکو د امام بخاري پر ځیرکتیا ، قوي حافظې او علمیت اعتراف وکړ ، او ویل یې دا د الله فضل دی چې چا ته وغواړي هغه ته یې ورکوي .

امام بخاري دسترو علماؤ له نظره

دامام بخاري رحمه الله عليه په حفظ ، تقوا او زهد دده موافق او مخالف ټول قایل وه او په محدثينو کې دامير المؤمنین في الحديث ، ناصر الأحاديث النبوية او ناشر المواريث المحمدية په لقب ياد شوی.

امام احمد بن حنبل رحمه الله عليه وايي : خراسان د محمد بن اسماعيل په شان بل نه دی زېږولی.

امام ترمذي رحمه الله عليه وايي : ما په تاريخ او د حديثو د سندنو او علتونو په پېژندنه کې تر محمد بن اسماعيل يعني بخاري رحمه الله عليه لوی عالم په عراق او په خراسان نه دی ليدلی .

د بخاري او مسلم شيخ محمد بن بشار رحمه الله عليهم وايي په نړۍ کې د حديثو څلور حافظان دي ، (۱) امام بخاري په بخارا کې (۲) امام مسلم په نيشاپور کې ، (۳) علامه دارمي په سمرقند کې (۴) او ابو الزرعة په ري کې . علي بن حجر رحمه الله عليه وايي : امام بخاري په دوی ټولو کې زيات پوه ، دبصيرت څښتن او ځيرک ؤ

ابو اسحاق السرماري رحمه الله وايي : که څوک غواړي چې د وخت ريښتونی فقيه وويني نو امام بخاري رحمه الله ته دي وگوري .

.....  
ابو جعفر رحمه الله وايي: يوه ورځ مې له يحيى بن جعفر رحمه الله څخه واورېدل چې ويل يې: که زما په وس پوره وای ما به خپل عمر محمد بن اسماعيل البخاري رحمه الله ته ورکړی وای؛ ځکه چې زما مرگ د يو سړي مرگ دی او د امام بخاري رحمه الله مرگ د علم د مرگ په معنا دی .

نعيم بن حماد رحمه الله وايي: محمد بن اسماعيل رحمه الله ددې امت فقيه دی . مصعب الزهري رحمه الله وايي: امام بخاري رحمه الله زموږ د زماني لوی فقيه او په احاديثو کې د ښه بصيرت څښتن دی .

په يو روايت کې دي چې اسحاق بن راهويه رحمه الله يوه ورځ خپلو شاگردانو ته وويل: له دغه ځوان (امام بخاري رحمه الله) څخه احاديث وليکئ، زه باور لرم چې له ده سره د احاديثو دوهمه علم دی چې که د حسن بصري رحمه الله په زمانه کې وای نو هم به هغه ته خلک اړ و .

علي بن جعفر رحمه الله به ويل: زما په اند په خراسان کې درې تنه عالمان تر ټولو وتلي دي: ابوزرعه، محمد بن اسماعيل، او عبدالله بن عبدالرحمن الدارمي؛ خو محمد بن اسماعيل تر ټولو لوړ دی .

ابوعمار حسين بن حريث رحمه الله به ويل: امام بخاري رحمه الله په احاديثو کې داسې لوړ مقام لري ، لکه الله چې يوازې د حديثو له پاره پيدا کړی وي . حاتم بن مالک الوراق رحمه الله وايي: ما د مکې له علماوو څخه واورېدلي دي

---

## دامام بخاري رحمه الله ژوندته لنډه کتنه

چې ويل به يې: محمد بن اسماعيل يوازي د خراسان امام نه دی، بلکه زموږ امام او فقيه هم دی .

أبو الطيب حاتم بن منصور رحمه الله وايي: امام بخاري رحمه الله د زمکي پرسر د الله له نښانو څخه يوه ښکاره نښانه وه .

سليم بن مجاهد رحمه الله وايي: که د امام بخاري رحمه الله په زمانه کې وکيځ، ابن عيينة ، ابن المبارک رحمهم الله ژوندي وای هغوی به هم نوموړي ته اړتيا لرله .

د امام بخاري رحمه الله مشهور استاد او د حديثو امام قتيبة بن سعيد رحمه الله وايي: که امام بخاري رحمه الله د صحابه کرامو په منځ کې وای نو د الله يوه معجزه به وه، دی وايي: ما حديث هم کتلي، راويان مې هم کتلي او فقهاء مې هم ليدلي؛ خو د محمد بن اسماعيل غوندي شخص ما په خپل عمر کې نه دی ليدلی .

أبو عبد الله الحاكم رحمه الله وايي: امام بخاري رحمه الله د محدثينو ستر امام دی .

د محدثينو ستر استاذ أبو بکر محمد بن إسحاق بن خزيمة رحمه الله وايي: تر اسمان لاندې [يعني د زمکي پرسر] ما د رسول الله صلى الله عليه وسلم په

---



احاديثو کي تر محمد بن اسماعيل البخاري رحمه الله بڼه پوه شخص بل نه دی ليدلی .

محمد بن حمدون بن رستم رحمه الله وايي: امام مسلم رحمه الله چې کله بخارا ته راغی او له امام بخاري رحمه الله سره مخ شو ورته ويې ويل: اي د استاذانو استاذ، د محدثينو سرداره او د حديثو طبيبه! پرې مې ږده چې پښې ده بڼکل کړم .

سعید بن جعفر رحمه الله وايي: ما د بصري له علماوو څخه اورېدلي دي چې ويل يې: په معرفت او اصلاح کي د محمد بن اسماعيل رحمه الله په شان بل څوک په دنيا کي نشته .

د بخارا يو لوی عالم محمد بن ابي حاتم الوراق رحمه الله وايي: يوه شپه مې امام بخاري رحمه الله په خوب وليد چې په رسول الله صلی الله عليه وسلم پسې روان دی او هغه صلی الله عليه وسلم چې قدم پورته کړي امام بخاري رحمه الله په هماغه ځای قدم کښيږدي.

دامام بخاري د تقوی نمونه

.....

امام بخاري رحمه الله عليه په روژه کې هره ورځ يو يو ختم کاوه او د تراويح څخه وروسته د شپې په لمانځه کې يې په هرو درو شپو کې ختم کاوه او د پېشلمې په مهال به يې ديارلس رکعت ته تهجد لمونځ کول.

امام بخاري رحمه الله عليه هيڅکله د چا غيبت نه کاوه او ويل به يې چې: زه اميد لرم چې په آخرت کې به الله جل جلاله د چا د غيبت حساب راسره و نه کړي، او وايي: له هغه مهاله چې زه په دې پوهېدلې يم، چې غيبت خپله غيبت کونکي ته زيان رسوي نو له هغه وخت څخه مي د چا غيبت نه دی کړی.

يو چا امام بخاري رحمه الله ته وويل چې: ځيني کسان ستا سود تاريخ د کتابونو له امله تاسو ته گوته نيسي او وايي چې په تاريخي حکايتونو کې د خلکو غيبت راځي، امام بخاري ورته وويل: هغه موږ د نورو څخه د روايت په ډول بيان کوو موږ يې له خپله ځان څخه نه بيانوو.

امام بخاري رحمه الله عليه ته له خپل پلار څخه ډېر مال په ميراث پاته شو د هغه څخه يې صدقه او خيرات کاوه، د طالبانو سره يې ډېر احسانونه کول، او په سخاوت کې يې لاسونه اوږده وه او خوراک يې هم ډېر کم کاوه.

د خپل عصر پر علماوو د نوموړي لوړتيا

---

نوموړې لا ځوان و چې د وخت لويو لويو علماوو به دهغه څخه حديثونه زده کوله

امام يوسف بن موسى المروزي رحمه الله وايي: يوه ورځ زه د بصري په لوی جومات کې ناست وم چې دا اعلان وشو چې محمد بن اسماعيل البخاري راغلی دی، نو ټول خلک ور ولاړ شول، زه چې کله ورغلم گورم چې يو ځوان د يوې ستنې وشاته په لمانځه باندې ولاړ دی، کله چې هغه سلام وگرځول، نو خلک ورباندې راټول شول او غوښتنه يې ورنه وکړه چې هغوی ته درسول الله صلی الله عليه وسلم يو څو حديثونه بيان کړي، امام بخاري رحمه الله ورته وويل: چې زه خو ځوان يم نو تاسو ته به يوازې هغه حديثونه بيان کړم چې ستاسو د سيمې له علماوو کرامو څخه مې اورېدلي دي نو يو شمير احاديث يې بيان کړل.

محمد بن يعقوب بن اخرم رحمه الله وايي: امام بخاري رحمه الله چې کله نيشاپور ته راروان و ددې ځای په زرگونو خلک درې رباطه مخته د نوموړي وهر کلي ته را وتلي وه، دی وايي: ځينو ملگرو راته وويل چې په هغه ورځ مورځلک و شمارل نو يوازې د هغو خلکو شمير وڅلور زره تنه ورسيدی کوم چې په کچرو يا غاترو باندې راغلي و او هغه چې په اسونو يا پياده راغلي وو، تر دې هم زيات وه.

او څه مهال چې بېرته بخارا ته راستنيدو نو له ښار څخه درې ميله دباندي د استقبال د پاره خېمه ورته درول شوي وه.

### له بخارا څخه دنوموړي ايستل

نوموړي په بخارا کې څه موده د حدیثوپه تدریس بوخت ؤ ، د ښار امیر خالد بن محمد الذهلي چې په سیمه کې د عباسي خلافت نائب ووله امام بخاري سره په دي هیله نرم چلند کول چې صحیح البخاري د ده په قصر کې ورته تدریس کړي ، خو امام بخاري له دې کار څخه منع وکړه ، او قاصد ته یې وویل چې والي صاحب ته ووايه : زه علم نه خواروم او نه علم د پاچاهانو دروازو ته ور وړم که علم ته څه اړتیا لري نو زما مسجد او کور ته دي راځي . خو که دا خبره یې خوښه نه وي نو بیا خودی واک لري زما د تدریس مخه دي ونیسي ترڅو د قیامت په ورځ د الله جل جلاله په حضور کې عذر و لرم ، زه خو علم نه شم پتولی .

والي بیا یو قاصد ورته راو لېږل چې زما و اولادونو ته یوه ځانگړي تدریسي حلقه جوړه کړه او نور کسان مه ورسره پرېږده ، امام بخاري داهم ونه منله او په جواب کې یې ورته وویل : دا جایزه ده چې زه ځینو ته د حدیثو د اورېدلو اجازه ورکړم او ځیني نور بیا ورڅخه منع کړم .

چې په دې سره د بخارا د والي او امام بخاري رحمه الله ترمخ اړيکي ترينگلي شوي او کرکه يې ترمخ پيدا شوه ، خالد د بخارا والي حريث بن ابي الوراق او نور علماء د امام بخاري په مخالفت کې د خان ملگري کرل ، هغوی د امام بخاري پرتگلاري او مذهب نيوکې وکړي او والي امام بخاري ته له بنار خڅه د وتلو امر وکړ.

بخاري رحمه الله هغوی ته داسي بنيرا وکړه : يا الله ! د دوی په ځانونو ، اولادونو او کورنيو کې په دوی هغه څه و وینه چې دوی يې زما سره د کولو اراده کړي ده . الله جل جلاله د بخاري بنيرا د دوي په حق کې قبوله کړه مياشت لانه وه تېره شوي ، چې د عباسي خلافت لخوا د بخارا د والي خالد د بندي کولو او په بنار کې يې د رسوا کولو فرمان صادر شو ، خالد پرخري باندي سپور په بنار کې وگرځول شو ، او د مرگ تر مهاله په بنديخانه کې پاته شو ، نورو کسانو چې له ده سره د امام بخاري په ځورونه کې مرسته کړې وه هغوی هم الله جل جلاله د سختو کړاونو او مشکلاتو سره مخ کړل.

امام بخاري رحمه الله چې څه مهال د بخارا خڅه ولاړ نو د سمرقند خلکو خط ورته راو لېږل چې په هغه کې له ده خڅه سمرقند ته د ورتلو غوښتنه شوي وه ، امام بخاري د سمرقند په لور روان شو ، له سمرقند خڅه ۶ ميله دباندي د خرتنک کلی دی ، څه مهال چې بخاري د خرتنک کلي ته ورسېد ، هلته يې

خپلوان وه او له هغوی سره میلمه پاته شو، امام بخاري په خرتنک کې وو چې خبر ورته راغی چې په سمرقند کې دده د ورتلو لکبله د خلکو تر منځ شخړه او جنجال را پیدا شوی دی ځیني کسان د بخاري د ورتلو پلوي کوي او ځیني نور یې بیا د ورتلو سخت مخالفت کوي.

امام بخاري رحمه الله علیه په خرتنک کې څه موده پاتې شو تر څو موضوع بڼه روښانه شي، په دې وخت کې امام بخاري ناروغ شو، د سمرقند لخوا استازي راغلل او له امام بخاري څخه یې غوښتنه کوله چې سمرقند ته ور سره ولاړ شي، امام بخاري د هغوی بلنه ومنله، موزې یې په پښو کړې لنگوټه یې وتړله او د سپرلۍ پر خوا وروان شو فقط چې څو قدمه یې د سپرلۍ پر خوا واخستل ملگرو ته یې مخ راوړول او ویې ویل: ما پرېږدئ ضعف را ته پېښ شو هغوی هم پرېښود، یوه شپه یې تر لمانځه وروسته دعاوي وکړي په دعا کې یې دا هم وویل: اللهم أنه قد ضاقت علي الأرض بما رحبت فاقبضني إليك.

ژباړه: يا الله! محکمه له ډيري پراختيا سره سره پر ما تنگه شوه ته مي روح در قبض کړه.

.....  
بيا يې څنگ وواهه لږموده وروسته له خپل رب سره ملاقي شو او روح يې  
داعلي عليين پرلوري والوت ، انالله وانا اليه راجعون.

امام بخاري رحمه الله عليه په ۲۵۲ هجري سنه کې د شنبې په شپه چې د کمکي  
اختر شپه وه ديارلس ورځي کم د ۲۲ شپېتو کلونو په عمر په خرتنگ کې وفات  
شو ، په نوموړي د کمکي اختر په ورځ د ماسپښين له لمانځه وروسته د جنازي  
لمونځ وشو چې له سمرقند او نورو سيمو څخه گڼ شمير خلک په جنازه کې  
د شريکيدلو لپاره راغلي و او په همدې خرتنگ کې خاوروته وسپارل شو ، هغه  
مهال چې نوموړي په قبر کې کښېښودل شونو د قبر له خاورو څخه يې څو  
ورځي د مشکو په شان خوشبويي ولاړيده

### د صحيح البخاري ليکل اودهغه نوم

حافظ ابن حجر رحمه الله دفتح الباري په مقدمه ۸ مخ کې ليکي : نوموړي  
خپل کتاب په [ الجامع الصحيح المسند من حديث رسول الله صلى الله عليه  
وسلم ، وسننه ، وايامه ] سره نومولی

او علامه عيني رحمه الله بيا د عمدة القاري د لمړي ټوک په ۵ مخ کې د صحيح  
البخاري په نامه کې د المسند په ځای المختصر توری ذکر کړی

---

په خپله امام بخاري وايي: ما « الجامع » له شپږسوه زره حديثونوڅخه په شپاړس کلونوکې تصنيف کړ او دالله جل جلاله او دځان ترمايبن مي حجة جوړکړی

همداراز دده په يوه قول کې راغلي: ما خپل کتاب الجامع په مسجد حرام کې تصنيف کړ، ترهغه مي پکې هيڅ حديث نه دی ليکلی ترڅو چې به مي استخاره او دوه رکعتنه نفل ونه کړل او دهغه حديث په صحت به مي پوره يقين ونه شو،

اوله همده څخه رانقل شوي چې: ما په خپل کتاب کې چې هر حديث ليکلی دی لومړی مي دهغه دليکلو لپاره غسل کړی او بيا مي دوه رکعتنه نفل کړي دي او بيا مي هغه حديث ليکلی دی.

حافظ ابن حجر په مقدمة الفتح ۴۹۸ کې ليکي: ددي او مخکنی خبري چې په مختلفو سيمو کې يې دبخاري حديث ليکلي په دي ډول تطبيق راځي چې ددي تصنيف شروع او دابو ابو ترتيب خويې په مسجد الحرام کې وکړ او نور حديثونه يې په خپل بناړ او مختلفو سيمو کې پکې ليکلي، چې خپله دده له قول چې دا کتاب يې په شپاړس کاله کې ليکلی هم په همدي دلالت کوي، ځکه بنکاره خبره ده چې نوموړي شپاړس کاله په مکي حرم کې نه دی پاتي شوی. علامه عيني رحمه الله هم همداخبره کړي ۵/۱

### دبخاري دليکلو لامل



شاه عبدالعزیز الدهلوي رحمه الله په بستان المحدثين کې ليکلي: امام بخاري يوه ورځ د اسحاق بن راهويه په مجلس کې ناست ؤ چې هغه خپلو ځينو شاگردانو ته وويل: کاشکي چې يو چا داسي مختصر کتاب په سننو کې ليکلی وای چې په هغه کې يې يواځي صحيح احاديث راټول کړي وای چې خلکو ورباندې عمل کړي وای، نو له همدې ورځې دامام بخاري رحمه الله په زړه کې د همداسي يوه کتاب ليکلو مينه او رغبت پيدا شو، او د کتاب په ليکلو يې پيل وکړ

هغه له شپږ سوه زره [شپږلکه] احاديثو څخه پکې هغه ډير صحيح احاديث راټول کړل او ځيني يې د کتاب ډير اوږدوالي له امله پرېښودل

په عمدة القاري ۵/۸ او همداراز په تقريب النواوي او فتح الملهم کې دي چې د المړي کتاب دی چې په الصحيح المجرد کې ليکل شوی.

علامه ابن حجر يې بيا د بخاري شريف د ليکلو يوه بله وجه ليکلي: هغه وايي چې محمد بن سليمان بن الفارس وايي: ماله امام بخاري رحمه الله څخه اوريدلي ويل يې چې: ما رسول الله صلى الله عليه وسلم په خوب کې وليد زه دهغه مخې ته ولاړوم او د يوه پکي په مټ مې له هغه څخه مچان شړل، بيا مې د دې خوب په اړه له ځينو تعبيرپوهانو څخه تعبير وغوښت، هغوی راته وويل

تاسوبه له رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه دروغ ليري کوي ، نوهمداؤ چې  
زه يې دداسي کتاب ليکلوته ليوال کړم ، مقدمه الفتح ۸ مخ .

### د صحيح البخاري مقام

حافظ ابن حجر رحمه الله ليکي : ابو جعفر محمود بن عمرو العقيلي وايي : هغه  
مهال چې امام بخاري «الصحيح» وليکل نو يې امام احمد بن حنبل ، يحيى بن  
معين ، علي بن المديني او نورو سترو علماؤ ته وړاندي کړ ، هغوی له څلورو  
حديثونو پرته نور ټول احاديث صحيح وبلل ، عقيلي وايي په دي حديثونو کې  
دامام بخاري قول دا اعتبار وړ دی هغه دا چې دا حديثونه صحيح دي . مقدمه  
الفتح ۴۸۹ مخ

په دي خبره د ټولي اسلامي نړۍ د متقدمينو او متاخرينو علماؤ اتفاق دی چې  
له کتاب الله وروسته تر ټولو اصح کتاب صحيح البخاري او صحيح المسلم دي  
، او جمهور علماء بيا په دي يوه خوله دي چې صحيح البخاري تر صحيح المسلم  
اصح دی ، که څه هم ځيني علماء - د المغرب [اندلس] علماء - صحيح مسلم  
ته په صحيح البخاري باندې ترجيح ورکوي

### د صحيح بخاري روايت

وړاندي موويل چې له امام بخاري رحمه الله څخه گڼ شمير شاگردانو روايتونه کړي ، دهغه يوشهور شاگرد الفربري رحمه الله وايي چې دصحيح البخاري ۹۰ زره شاگردانو سماع کړي خو په هغوی کې له ما پرته بل څوک نشته چې له مصنف نه دهغې روايت وکړي ، يعني دصحيح بخاري نسخه له ما پرته له کوم بل چا سره نشته .

خو علامه ابن حجر دفتح الباري په مقدمه ۴۹۱ کې په هغه نيوکه کړي او ويلي يې دي چې : ده دا خبره دخپل علم له امله کړي چې ده ته بل څوک داسي نه دي معلوم چې دصحيح بخاري روايت دي يې کړي وي ، کنه نو ډيرو نورو کسانو لکه ابي طلحة منصور بن محمد بن علي بن قريبه هم ددي روايت کړی .

په هر صورت ترمورپوري دصحيح البخاري نسخي په لاندینی څلورو رواياتو سره رارسيدلي

لمړی نسخه : دابو طلحة منصور بن محمد بن علي بن قريبه البزدوي المتوفی ۳۲۹ هـ په روايت سره .

دوهمه نسخه : دابراهيم بن معقل النسفي المتوفی ۲۹۴ هـ په روايت سره

درېيمه نسخه : دحماد بن شاکر النسفي [په ځينو کې دالنسفي په ځای النسوي ليکل شوی] المتوفی ۲۹۰ هـ په روايت سره



خلورمه نسخه : دمحمد بن يوسف بن مطر بن صالح بن بشر الفربري المتوفى  
٣٢٠ هـ په روايت سره

په اوسني وخت کې له همدې آخري خلورمي نسخې پرته هيڅوک دصحيح  
بخاري روايت نه کوي او يواځې همدا نسخه پاتې ده ، لکه د ابن الاثير په  
جامع الاصول ١٨٥/١ همداراز ابن حجر دفتح الباري په مقدمه ٤٩١ او ابن  
کثير په البداية ١٣/١١ کې دهمدي خبرې تصريح شوي

### دصحيح البخاري دحديثونو شمېر

امام النووي رحمه الله په خپل مختصر - الارشاد - کې وايي: په صحيح بخاري  
کې ټول ټال اوه زره ، دوه سوه پنځه اويا (٧٢٧٥) حديثونه دي چې مکررات  
ورسره شمار کړل شوي ، خوکه مکررات ترې ليري کړل شي نو بيا خلورزره  
(٤٠٠٠) پاتې کيږي

خو حافظ ابن حجر دفتح الباري په مقدمه ٤٢٥ مخ کې ليکي: امام نووي رحمه  
الله چې کومه خبره کړي دايې دابوالفضل بن طاهر له کتاب نه نقل کړي ځکه  
هغه دبخاري ټول بابونه شمارلي او بيا يې سره جمع کړي ، نو وروسته  
راتلونکو کسانو دنيک گمان له امله په همدې اعتبار کړي او دهغه تقليد يې  
کړی ،

خوابن حجر رحمه الله وايي: مادبخاري شريف ټول حديثونه باب په باب شمارکړل چې ټول احاديث يې له متعلقاتو او متابعاتو پرته چې ماليکلي اوزماورباندي يقين شوی او هزره ، درې سوه ، اوه نوې (۷۳۹۷) حديثونه دي ، چې په دي سره ددوی ترذکرشويو حديثونو ه يوسل دوه وبشت حديثونه زيات دي

يعني دلمړني قول مطابق په بخاري شريف کې ټول ۷۲۷۵ حديثونه دي

اودابن حجر دقول مطابق بيا ټول ۷۳۹۷ حديثونه دي چې دده په قول کې ۱۲۲ حديثونه ترلمړني تحقيق زيات دي.

داخود مسند حديثونو شمارؤ ، پاتي شوه معلق اومتابعات نو حافظ ابن حجر په مقدمة الفتح ۴۶۹ کې وايي: په ټول کتاب کې تعليقات يوزر ، درې سوه ، يوخلوينست (۱۳۴۱) حديثونه دي ، اومتابعات اوتنبيه علي الروايات درې سوه يوخلوينست (۳۴۱) دي ، چې په دي سره په ټول کتاب کې شته احاديث سره له مکرراتو (۹۰۸۲) نهه زره دوه اتيا ته رسيږي ،

خوله نوموړي په دي حساب کې تېروتنه شوي ، په حقيقت کې خپله دهمده دقول مطابق په بخاري شريف کې ټول احاديث له مکرراتو سره (۹۰۷۹) نهه زره نه اويادي

دامام بخاري رحمه الله ژوندته لنډه کتنه

حکمه مسند حدیثونه پکې (۷۳۹۷) دي

او معلق پکې (۳۱۴۱) دي

او متابعات پکې (۳۴۱) دي

چې ددي ټولو مجموعه (۹۰۷۹) کيږي

ديادوني ده چې دغه پورتنۍ شميره له هغه موقوف او مقطوع حدیثونو پرته ده چې په بخاري شريف کې ذکر شوي دي.

### د بخاري شريف شروحات

ډيرو پخوانيو او اوسنيو علماؤ د بخاري شريف په شروحاتو ، درس او تدريس ، تعليق تخريج او تلخيص او نورو اړخونو خدمتونه کړي چې ترسله او يې شميرزياتيږي

له مشهورو شروحاتو څخه يې ، اعلاء السنن ، د ابوسليمان الخطابي شرح ، د حافظ علاء الدين الحنفي شرح ، الکوکب الدراري د حافظ کرمانی شرح ، د حافظ قطب الدين الحلبي الحنفي شرح ، او تر ټولو مشوره شرحه يې فتح الباري د حافظ ابن حجر العسقلاني ، او عمدة القاري د حافظ بدرالدين العيني الحنفي رحمهما الله دي ،

ويل کيږي فتح الباري دمصنف په اجازه ترعلامه عيني پوري ورسیده کله چې يې په احنافو دهغه ردونه وليدل نو په عمدة القاري کې يې دهغه تعقيب وکړ ، کله چې دنوموړي شرح عمدة القاري ابن حجرته ورسیده نو يې دهغه اعتراضونه په يوه کتاب [ انتقاض الاعتراض ] کې راغونډ کړل دځينو يې جوابونه وليکل ، اودځينو دجواب لپاره يې بياض پريېښود ، ابن حجر لاداکتاب پوره نکړ له دي نړۍ يې سترگي پټي کړي ، انالله وانا اليه راجعون

اوله دي وروسته چې کوم شارحين دي نوهغوی له فتح الباري او عمدة القاري څخه اخذ کړي لکه الخير الجاري دملا محمد يعقوب ، اود علامه القسطلاني شرح.

دديو بند علماؤ دبخاري شريف په هر لحاظ درس تدريس اوشروحاتوسره تربل هرچاښه خدمت کړی چې ديو خوشروحاتويادونه به يې دلته وکړو  
دديو بندي علماوو له طرفه دبخاري شريف شروحات:

(۱) فيض الباري على صحيح البخاري.

دادامام شاه انورشاه کشميري رحمة الله عليه په شرق او غرب ، عربو او عجمو کي يوه مقبوله ، معتبره او مستنده شرحه ده ، چې په شپږو ټوکونو کي

بار بار چاپ شوي.

(۲) تعليقات جامعة على صحيح البخاري د شيخ الحديث احمد علي سهارنپوري، ډيره مفیده حاشیه او تعليق دی، البته د بخاري په پنځه ويشتو اجزاوو ليکلي شوي، او په پاتي پنځه اجزاوو د شيخ صاحب شاگرد محمد قاسم نانوتويی تعليق او حاشیه ليکلي.

(۳) الابواب والتراجم للبخاري، شپږ ټوکه، د مولانا زکريا رحمه الله.

(۴) لامع الدراري على صحيح البخاري، لس ټوکه.

دا د شيخ زکريا رحمه الله پلار شيخ محمد يحيی د حضرت مولانا رشيد احمد گنگوهي رحمه الله د بخاري درسونه را جمع کړي.

چي بيا ورسته شيخ محمد زکريا رحمه الله دا شرحه عربي ته ژباړلي او د ۱۲ کاله محنت څخه ورسته يي عام محضر ته وړاندي کړي.

(۵) انوار الباری فی شرح صحيح البخاری دا هم د شيخ انور شاه کشميري رحمه الله په اردو ژبه کي د بخاري درسونه دي چي مولانا احمد رضا بجنوري صاحب جمعه او ترتيب کړي .



(۲) ايضاح البخاري ، خلور ٽوکه.

دا د شيخ فخر الدين احمد مراد آبادي رحمه الله د درسونو مجموعه ده چي  
شيخ رياست علي بجنوري صاحب يې جمعه او ترتيب کړي.

(۷) شرح تراجم البخاري: د شيخ ال هند مولانا محمود حسن ديوبندي

(۸) شرح تراجم البخاري: شيخ مولانا محمد ادریس کاندهلوی

(۹) التقرير علی صحيح البخاري: شيخ محمد زکریا کاندهلوي، شيخ محمد  
يونس

(۱۰) ارشاد القاري الی صحيح البخاري: شيخ مفتی رشید احمد لدهيانوی

(۱۱) تلخیص البخاري شرح صحيح البخاري: شيخ شمس الضحی مظاهری

(۱۲) تحفة القاري فی حل مشکلات البخاري: شيخ محمد ادریس کاندهلوی-

(۱۳) امداد الباري فی شرح البخاري: شيخ عبد الجبار اعظمی-

---

- 
- (۱۴) جامع الدراري في شرح البخاري: شيخ عبد الجبار اعظمي
- (۱۵) التصويبات لما في حواشي البخاري من التصحيقات: شيخ عبد الجبار اعظمي.
- (۱۶) الخير الجاري على صحيح البخاري: شيخ خير محمد مظفر گرهی.
- (۱۷) النور الساري على صحيح البخاري: شيخ خير محمد مظفر گرهی
- (۱۸) احسان الباري لفهم البخاري: شيخ محمد سرفراز خان صفدر.
- (۱۹) جواهر البخاري على اطراف البخاري: شيخ قاضي زاهد حسيني.
- (۲۰) انعام البخاري في شرح اشعار البخاري: شيخ عاشق الهي بلند شهري ومهاجر مدني
- (۲۱) دروس بخاري، د شيخ حسين احمد مدني رحمه الله، دا د شيخ نعمت الله صاحب له خوا مرتبه شوي چي حيني ټوكونه يې چاپ شوي هم دي.
- (۲۲) ترجمة صحيح بخاري، د شيخ شبير احمد عثمانی رحمه الله (۲۳) فضل الباري شرح صحيح بخاري، د شيخ شبير احمد عثمانی رحمه الله
-

(۲۴) النبراس الساری فی اطراف البخاری، دوه ټوکه.

دا شیخ عبد العزیز گوجرانوالا له طرفه په عربي ژبه کي لیکل شوي شرحه ده،  
په دي اړه دده حاشیه د ((مقیاس الواري علی النبراس الساری)) په نوم هم  
ډیره د اهمیت وړ ده.

(۲۵) تحقیق و تعلیق لامع الدراری علی جامع البخاری: شیخ محمد زکریا  
کاندهلوی

(۲۶) انعام الباری شرح بخاری: شیخ محمد امین چاټکامی

(۲۷) نصر الباری شرح البخاری، خوارلس ټوکه.

دا د شیخ عثمان غني صاحب له طرفه لیکل شوي شرحه ده.

(۲۸) تفهیم البخاري دا د شیخ ظهور الباری اعظمی قاسمی له طرفه په اردو  
کي لیکل شوي شرحه ده.

(۲۹) حمد المتعالی علی تراجم صحیح البخاری، دا د شیخ سید بادشاه گل

---

- 
- رحمه الله شرحه ده. نوموړی د شیخ حسین احمد مدني رحمه الله شاگرد وو.
- (۳۰) فضل البخاري فی فقه البخاري، دا د شیخ عبدالروف صاحب شرحه ده، نوموړي د شاه انورشاه کشميري شاگرد وو.
- (۳۱) تسهيل الباری فی حل صحيح البخاری: دا د شیخ صديق احمد باندوی رحمه الله شرحه ده.
- (۳۲) کشف الباری عما فی صحيح البخاری، پنخلس ټوکه چاپ او په نورو کارروان دی، دا د شیخ سلیم الله خان حفظه الله یوه ډیره مفیده او جامعه شرحه ده، چي اصلا دده له درسونو څخه ترتیب شوي او بیا له تحقیق او تخریج نه ورسته چاپ شوي.
- (۳۳) شرح البخاری، تجرید البخاری: شیخ محمد حیات سنبلهی، نوموړی د شیخ مفتي محمد عاشق الهی استاذ تیر شوی.
- (۳۴) انعام الباری، دروس بخاری شریف، شپاړس ټوکه.
- دا د مولانا مفتی محمد تقی عثمانی صاحب د درسونو مجموعه ده، ترتیب ورکونکی یې مولانا مفتی محمد انور حسین دی.
-

### دامام بخاري رحمه الله نور تصانيف

امام بخاري حمه الله ډېر کتابونه تصنيف کړي دي لکه الأدب المفرد ، بر الوالدين ، تاريخ الكبير ، تاريخ الأوسط ، تاريخ الصغير ، خلق افعال العباد. جزء رفع اليدين ، جزء قراءة خلف الامام ، بر الوالدين ، كتاب الضعفاء ، حافظ ابن حجر رحمة الله عليه وايې : دا کتابونه ټول موجود دي او په اور بدللو يا اجازه يې مورته روايت شوی دی.

امام بخاري رحمة الله عليه له دې پرته نور تصنيفونه هم لري لکه ، جامع الكبير ، مسند الكبير ، تفسير الكبير ، كتاب الأشربة ، كتاب الهبة ، أسامي الصحابة ، كتاب الوجدان ، كتاب المبسوط ، كتاب الكنى ، كتاب الفوائد او كتاب العلل.

### مأخذونه

۱ - فتح الباري

۲ - سير أعلام النبلاء للحافظ شمس الدين الذهبي

دامام بخاري رحمه الله ژوندته لنډه كتنه

---

- ٣ - تاريخ بخارى .
  - ٤ - مقدمة فتح الباري، لابن حجر العسقلاني
  - ٥ - البداية والنهاية، لحافظ عماد الدين ابن كثير
  - ٦ - مقدمة شرح صحيح مسلم - يحيى بن شرف النووي
  - ٧ - تهذيب الكمال
  - ٨ - أصول التاريخ والأدب
  - ٩ - جامع الاصول لابن الاثير
  - ١٠ - موجز تراجم الائمة لمحمد هاشم الايوبي
  - ١١ - فتح الملهم ، علامه شبيرا حمد عثمانى
-

**Get more e-books from [www.ketabton.com](http://www.ketabton.com)  
Ketabton.com: The Digital Library**